

Jolanta Barbara Cichowska

Politechnika Bydgoska im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich

Wioski tematyczne jako innowacyjne narzędzie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego

Streszczenie. Celem pracy była diagnoza oferty wiosek tematycznych działających w województwie kujawsko-pomorskim oraz ocena ich wpływu – społecznego, gospodarczego, promocyjnego i kulturowego – na rozwój regionu i lokalnych społeczności. Ponadto, na podstawie wypowiedzi osób zaangażowanych w realizację tych ofert, przeanalizowanie, w jaki sposób postrzegają one swoją działalność m.in. w kontekście zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Przeprowadzone badania wykazały, że oferowane w wioskach usługi są atrakcyjne i zróżnicowane: od profili kwiatowych, miodowych i górniczych po chlebowe czy ptasie.

Słowa kluczowe: wioski tematyczne, zrównoważony rozwój, produkt turystyczny

Wstęp

W ostatnich latach obszary wiejskie podlegały w Polsce istotnym przeobrażeniom wynikającym m.in. z konieczności zmiany paradygmatu ich rozwoju. Wzmacnianie polityki państwa ukierunkowanej na wspieranie pozarolniczych funkcji wsi oraz dywersyfikację gospodarki lokalnej stało się jednym z kluczowych priorytetów rozwoju regionalnego. Przyspieszenie tempa rozwoju funkcji pozarolniczych – przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego oraz integracji dwóch fundamentalnych założeń, tj. zasady zrównoważonego rozwoju i wzmacniania konkurencyjności – stwarza realną szansę na trwałą poprawę jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich (Nurzyńska i Drygas, 2018). Jak zauważa Błąd (2023), proces odnowy wsi jako już trwale zakorzeniony w praktyce rozwoju lokalnego jest realizowany na podstawie istniejących struktur instytucjonalnych na różnych poziomach zarządzania. Na poziomie lokalnym działania te mają najczęściej charakter oddolnych inicjatyw podejmowanych w ramach sołectw lub stanowią element polityki rozwoju realizowanej przez gminy, przy wsparciu środków z funduszu sołeckiego, funduszy celowych z budżetu gminy bądź innych źródeł finansowych przewidzianych na ten cel. Na poziomie regionalnym odnowa wsi odbywa się

w ramach wojewódzkich programów wspierających rozwój obszarów wiejskich, których mechanizmy finansowania różnią się w zależności od danego województwa. Na szczeblu krajowym działania te znajdują umocowanie prawne w ustawie o rewitalizacji, a na poziomie Unii Europejskiej finansowane są w ramach Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), m.in. poprzez działania „Odnowa i rozwój wsi” (2007-2013) oraz „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” (2014-2020). Kolejne wsparcie finansowe zaplanowano w ramach wspólnej polityki rolnej UE na lata 2023-2027. Będzie ono przyznawane na podstawie dokumentu Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR). Plan ten będzie realizował dziewięć celów szczegółowych (w tym m.in. przyciąganie młodych rolników oraz ułatwianie rozwoju działalności gospodarczej na obszarach wiejskich; przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych, a także ochrona siedlisk i krajobrazu; promowanie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki i zrównoważonego leśnictwa). Będzie on poszerzony także o nowe elementy, np. silniejsze ukierunkowanie na klimat i środowisko (<https://dprow...>). Nurzyńska i Drygas (2018) zauważają, że w kontekście polityki Unii Europejskiej istotne staje się również uruchomienie i efektywne wykorzystanie zasobów – zarówno endogennych, jak i egzogennych – stanowiących warunek konieczny do sprostania współczesnym, globalnym wyzwaniom stojącym przed wsią europejską.

Jednym z elementów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich są wioski tematyczne, które pojawiły się w Polsce w 2003 r., od 2007 r. obserwuje się natomiast wyraźną dynamikę wzrostu ich liczby. Obecnie działa ich w kraju ponad 100 (Majewski, 2023). W początkowej fazie to przede wszystkim władze samorządowe inicjowały tego typu przedsięwzięcia, przedstawiając je jako nowatorski sposób na aktywizację lokalnych społeczności i rozwój obszarów wiejskich. Z biegiem czasu coraz częściej to sami mieszkańcy, inspirowani pozytywnymi przykładami funkcjonowania podobnych projektów w innych miejscowościach, podejmowali oddolne inicjatywy w zakresie ich tworzenia (Gajewska-Kłoczko, 2015). Wspólną cechą tych produktów terytorialnych jest to, że są one przygotowywane na podstawie dóbr materialnych oraz wartości niematerialnych, historycznych czy literackich (Majewski, 2023).

Celem niniejszej pracy jest wieloaspektowa analiza funkcjonowania wiosek tematycznych w województwie kujawsko-pomorskim jako narzędzia wspierającego wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich oraz przyczyniającego się do dywersyfikacji źródeł dochodu (np. rolników) i tworzenia nowych miejsc pracy, zwłaszcza w sektorach związanych z turystyką, takich jak: gastronomia, hotelarstwo, edukacja i kultura (Mazurek-Kusiak, 2020). W pierwszej kolejności w pracy skoncentrowano się na identyfikacji oferty tych wiosek w kontekście wykorzystania lokalnych zasobów kulturowych, edukacyjnych i przyrodniczych. Następnie dokonano oceny ich wpływu na rozwój społeczny oraz gospodarczy wsi, szczególnie w zakresie aktywizacji mieszkańców, a także promocji dziedzictwa regionalnego. W dalszej części artykułu przeanalizo-

wano (na podstawie wypowiedzi osób zaangażowanych w realizację ofert) rolę wiosek tematycznych jako formy przedsiębiorczości społecznej wspierającej rozwój turystyki wiejskiej oraz wzmacniającej lokalną tożsamość w kreowaniu pozytywnego wizerunku regionu i budowaniu jego marki.

Materiał i metody

W opracowaniu zastosowano jakościową metodę badawczą opartą na analizie danych wtórnych (*desk research*). Celem badania było zidentyfikowanie i scharakteryzowanie oferty wiosek tematycznych w województwie kujawsko-pomorskim oraz ocena ich potencjału w kontekście zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Materiał empiryczny pozyskano poprzez: przegląd literatury naukowej dotyczącej wiosek tematycznych, przedsiębiorczości społecznej oraz turystyki wiejskiej, analizę dostępnych danych ze stron internetowych wiosek tematycznych, portali turystycznych, serwisów samorządowych oraz dokumentów strategicznych województwa kujawsko-pomorskiego, klasyfikację zidentyfikowanych wiosek według lokalizacji, tematyki przewodniej oraz proponowanych działań i usług. Zgromadzone informacje pozwoliły na dokonanie syntetycznej charakterystyki funkcjonujących inicjatyw oraz ich przyporządkowanie do wybranych obszarów zrównoważonego rozwoju, takich jak: integracja społeczna, zachowanie dziedzictwa kulturowego, rozwój turystyki, edukacji oraz lokalnej gospodarki. Analiza miała charakter opisowy i porównawczy. Zastosowano również elementy metody *case study* umożliwiające pogłębione przedstawienie wybranych przykładów wiosek tematycznych, które wyróżniają się innowacyjnością lub kompleksowym podejściem do rozwoju lokalnego.

W badaniu posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, wykorzystując autor-
ski kwestionariusz ankiety internetowej opracowany w narzędziu Google Forms. Narzędzie zostało przygotowane na potrzeby niniejszej pracy i miało na celu pozyskanie opinii oraz spostrzeżeń osób zaangażowanych w prowadzenie wiosek tematycznych. Kwestionariusz zawierał pytania zamknięte, półotwarte, otwarte oraz elementy skalowania według skali Likerta (Sołoma, 2002). Ankietę udostępniono organizatorom badanej usługi w lipcu 2025 r. za pośrednictwem linku internetowego przesłanego drogą mailową. W przypadku braku odpowiedzi na udział w badaniu podejmowano również bezpośrednie rozmowy telefoniczne w celu zachęcenia usługodawców do wypełnienia ankiety.

Wyniki i dyskusja

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zdiagnozowano 14 wiosek tematycznych, z których dwie: Kwiatowa i Wieś Maciejowej Duszy zawiesiły tymczasowo swoją działalność w 2025 r. (tab. 1). Przeanalizowane oferty miały zróżnicowane atrakcje, takie jak: wypiek chleba, pokazy przetwórstwa jabłek, pokazy wytwarzania mydeł, warsztaty zielarskie, zwiedzanie sztolni, degustacje miodów, tworzenie rękodzieła ludowego, smażenie konfitur, udział w inscenizowanym weselu sztygara czy obserwacje ornitologiczne.

Wykorzystując często nieoczywisty potencjał lokalny, twórcy tych inicjatyw – działając oddolnie – w innowacyjny sposób przyczyniają się do rozwoju wsi oraz aktywizacji jej mieszkańców (Krzemińska, 2017; wyp. marszałka Piotra Całbeckiego).

Wieś tematyczna, jak podaje Majewski za Brunmayr (2023), to taka, „w której rozwój jest podporządkowany wiodącej idei, tematowi, który czyni ją wyróżniającą się i niepowtarzalną”. Na kujawsko-pomorskiej wsi przygotowane przez usługodawców produkty w szczególności są związane z lokalną kulturą i tradycjami, rękodziełem ludowym, uprawami, przetwórstwem oraz przyrodą. Największe skupisko wiosek tematycznych znajduje się w powiecie tucholskim (tab. 1), co wynika z wyjątkowych walorów krajo-
brazowych i przyrodniczych tego obszaru, sprzyjających rozwojowi turystyki wiejskiej.

Tabela 1. Wioski tematyczne w województwie kujawsko-pomorskim – profil działalności i oferta

Lp.	Nazwa i położenie wioski	Motyw przewodni/ /temat	Główne działania i atrakcje	Cel działań/ /wpływ na rozwój lokalny
powiat brodnicki				
1	Wioska Mydlarska, Fijałki, gm. Górzno,	rękodzieło i produkcja mydła	pokazy wytwarzania mydeł, zajęcia plastyczne, graficzne oraz tworzenie tradycyjnych ozdób, zajęcia z kowalstwa, sprzedaż wyrobów	rozwój przedsiębiorczości kobiet, promocja ekologii i lokalnych produktów
2	Wioska Początku Życia, Jajkowo, gm. Brzozie	narodziny, życie i natura (motywem przewodnim są jajka)	zajęcia filozoficzno-przyrodnicze, medytacja, edukacja o cyklach życia	refleksja nad naturą życia, rozwój duchowy i mentalnym w kontekście przyrody
powiat golubsko-dobrzyński				
3	Wieś Maciejowej Duszy*, Macikowo, gm. Golub Dobrzyń	zioła i ich zastosowania (medycyna, kosmetyka), życie dawnych mieszkańców, kultura lokalna	warsztaty artystyczne, rękodzielnicze, opowieści lokalne, wystawy historyczne	ożywienie lokalnych tradycji, wzmacnianie tożsamości kulturowej
4	Owocowa Kraina, Węgiersk, gm. Golub Dobrzyń	wszystko o sadach i owocach, przetwórstwo	warsztaty przetwórstwa owoców, degustacje, pikniki owocowe	promocja zdrowej żywności, rozwój rolnictwa ekologicznego
5	Wioska Nocy i Dni, Płonno, gm. Radomin	czas, rytm dobowy, przyroda, wydarzenia artystyczne, zwiedzanie pod opieką przewodniczki w stroju z epoki	obserwacja nieba, nocne spacer, opowieści o czasie	turystyka przyrodnicza, edukacja astronomiczna i biologiczna
powiat rypiński				
6	Kraina Skrwy – Manufaktura Zdrowia, Rak, gm. Skrwilno	powstawanie i produkcja miodu, zdrowie, ekologia, rzeka Skrwa	warsztaty zdrowego stylu życia, spacer, brzegiem rzeki, produkty ekologiczne, warsztaty m.in. wypieku chleba czy wyrobu pizzy	promocja zdrowia i środowiska, aktywizacja lokalnej społeczności
powiat tucholski				
7	Wioska Miodowa, Wielki Mędromierz, gm. Gostycyn	pszczerstwo i produkty pszczele	pokazy pracy pszczelarza, degustacje miodu, warsztaty rękodzielnicze (m.in. robienia świec z wosku)	promocja pszczelarstwa, edukacja ekologiczna, rozwój lokalnych produktów

cd. tab. 1

Lp.	Nazwa i położenie wioski	Motyw przewodni/ /temat	Główne działania i atrakcje	Cel działań/ /wpływ na rozwój lokalny
8	Wioska Jabłoni, Jabłonka, gm. Śliwice	uprawa jabłoni, sadownictwo	zwiedzanie sadów, warsztaty kulinarne z jabłkami, pokazy przetwórstwa, degustacje, przejazd bryczkami	wsparcie lokalnych sadowników, turystyka kulinarna, promocja zdrowego stylu życia
9	Wioska Borowiacka, Nowy Sumin, gm. Cekcyn	unikatowa kultura regionalna Borowiaków	pokazy tradycyjnych strojów i muzyki, rękodzieło, potrawy regionalne	zachowanie dziedzictwa kulturowego Borów Tucholskich, turystyka etnograficzna
10	Wioska Górnicza, Piła- Młyn, gm. Gostycyn	tradycje górnicze, tajemnice starej kopalni	zwiedzanie sztolni, opowieści o pracy górnika, symulacje wydobywania węgla, biesiady tematyczne, wesele sztygara	edukacja historyczna, unikatowa atrakcja turystyczna
11	Wioska Grzybowa, Krzywogoniec, gm. Cekcyn	grzyby leśne i dziedzictwo Borów Tucholskich	zwiedzanie Izby Regionalnej „U Heleny” oraz Wiejskiej Izby Produktu Lokalnego, Festyn „Święto Grzyba”, gry i zabawy terenowe	edukacja kulinarna, zachowanie dziedzictwa kulturowego Borów Tucholskich
12	Ptasia Wioska, Adamkowo, gm. Kęsowo	ptaki, natura, sztuka ludowa i współczesna	ścieżka ornitologiczno-dydaktyczna, Wzgórze Wilhelma, ścieżka rowerowa „Na żurawinowych włościach”, plenerowe Muzeum Ptaka	edukacja przyrodnicza, ekologiczna, zachowanie dziedzictwa kulturowego, aktywizacja społeczności
13	Wioska Kwiatowa*, Żalno, gm. Kęsowo	kwiaty i ogrodnictwo	ścieżki edukacyjne, warsztaty florystyczne, ogrody tematyczne	edukacja ekologiczna, upiększenie przestrzeni wiejskiej, rozwój agroturystyki
powiat świecki				
14	Wioska Chlebowia, Jania Góra, gm. Świekatowo	chleb, tradycje piekarnicze	warsztaty wypieku chleba, degustacje, prezentacje dawnych technik, zajęcia muzealne, pokaz starych sprzętów gospodarstwa rolnego	edukacja kulinarna, promocja lokalnych produktów, aktywizacja społeczności

*Działalność tymczasowo zawieszona.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.aktynawies.pl/>; <https://kujawsko-pomorskie.travel/pl> (dostęp: 10.07.2025).

Na jego terenie funkcjonuje siedem wiosek: Miodowa, Jabłoni, Kwiatowa, Grzybowa, Ptasia, Borowiacka oraz Górnicza. Pozostałe wioski tematyczne są rozmieszczone w czterech powiatach województwa: brodnickim (2), golubsko-dobrzyńskim (3), rypińskim (1) oraz świeckim (1) – tabela 1. Każda z nich zbudowała swoją usługę z wykorzystaniem odmiennej tematyki, przeżyć i doświadczeń, w których uczestniczyć ma turysta. Jednym z najważniejszych kryteriów ich efektywności jest zróżnicowany zestaw składników, które łączy przemyślana kompozycja tworząca jednolity wizerunek (Majewski, 2023). Na przykład Wioska Miodowa w Wielkim Mędromierzu jest spójnie zaprojektowanym produktem turystycznym, zbudowanym wokół motywu pszczelarstwa. Pomysł, zainicjowany w 2008 r. przez właścicieli lokalnych pasiek, obejmuje identyfikację wizualną (logo, tablice informacyjne), edukację (lekcje tematyczne, biblioteka, gry terenowe), warsztaty rękodzielnicze (świece z wosku, haft, wiklina, filc), a także działania prozdrowotne,

m.in. apiinhalator w pobliskim Łyskowie. W jego otoczeniu zlokalizowano ścieżkę zdrowia z urządzeniami do ćwiczeń fizycznych. Wszystkie te elementy – edukacyjne, rekreacyjne, kulinarne oraz zdrowotne – tworzą komplementarną ofertę, która wzmacnia rozpoznawalność wioski i wspiera lokalny rozwój, integrując tradycję z nowoczesnymi formami turystyki tematycznej (http://www.aktywnawies.pl/index.php?akcja=wioski_zobacz&id_nr=20).

Jako studium przypadku zostaną zaprezentowane wybrane wioski tematyczne prężnie działające w badanym regionie. Szczególną uwagę zwraca Wioska Ptasia w Adamkowie, najmniejsza wieś tematyczna w Polsce (mająca 16 domów i 35 mieszkańców). To modelowy przykład wsi tematycznej, w której różnorodne elementy oferty zostały połączone w spójną, konsekwentnie realizowaną koncepcję wizerunkową. W centrum znajduje się motyw ornitologiczny, osadzony w kontekście lokalnej przyrody, historii i sztuki. Kluczowe komponenty – ścieżka ornitologiczna, kameralne spacery z przewodnikiem, plenerowe Muzeum Ptaka (współczesne i ludowe rzeźby), warsztaty artystyczne, rzeźbiarskie i modowe – tworzą przemyślany, zintegrowany produkt turystyczny. Wizerunek wioski wzmacniają odniesienia kulturowe (dziedzictwo Leona Wyczółkowskiego), tradycje lokalne oraz unikatowe miejsca, jak Wzgórze Wilhelma z „mówiącymi kamieniami” (najwyższy naturalny punkt widokowy województwa). Spójność tej koncepcji podkreśla dbałość o jakość doświadczenia (małe grupy, bezpośredni kontakt z naturą) oraz całoroczna dostępność atrakcji. Całość przekłada się na silny, rozpoznawalny charakter wsi, łączący edukację, przyrodę (graniczą tutaj dwie krainy geograficzne: Pojezierze Krajeńskie oraz Bory Tucholskie) i sztukę w harmonijną ofertę wspierającą rozwój lokalny (Witt, 2025). Ptasia Wioska to przykład oddolnej i autentycznej inicjatywy lokalnej społeczności, która z pasją, konsekwencją i głębokim zakorzenieniem w dziedzictwie regionu buduje unikalny produkt turystyczny.

Odmiernym przykładem wiejskiego produktu turystycznego (terytorialnego) jest Wioska Chlebowa w powiecie świeckim. Jej myślą przewodnią jest ukazanie drogi „od ziarna do chleba” jako symbolu szacunku dla tradycji, pracy rolnika i kultury kulinarnej regionu. W centrum oferty znajduje się edukacja poprzez doświadczenie: uczestnicy aktywnie poznają proces wypieku chleba: od tradycyjnego młócenia zboża, przez wyrobianie ciasta, po wypiek w piecu chlebowym.

Przykłady dwóch przedstawionych studiów przypadków (wiosek) pokazują, że mimo odmiennej tematyki, obie stanowią spójne i kompleksowe produkty lokalne, które skutecznie łączą dziedzictwo z nowoczesnym podejściem do rozwoju lokalnego. Wielowymiarowy wpływ Wioski Ptasiej i Wioski Chlebowej na rozwój regionu oraz lokalnych społeczności przedstawiono w tabeli 2 w podziale na cztery obszary: społeczny, gospodarczy, promocyjny i kulturowy.

Zarówno Wioska Chlebowa, jak i Wioska Ptasia są przykładami starannie zaprojektowanych produktów turystyczno-edukacyjnych, które w sposób harmonijny łączą elementy gospodarki, kultury oraz życia społecznego, przyczyniając się do trwałego i zrównoważonego rozwoju lokalnego. Pozostałe produkty turystyczne zaprezentowane w tabeli 1 odgrywają w tym procesie równie istotną rolę. Zapytano usługodawców, czy wioski tematyczne są m.in. skutecznym narzędziem zrównoważonego rozwoju wsi.

Tabela 2. Wpływ wybranych wiosek tematycznych na rozwój regionu i lokalnych społeczności

Obszar wpływu	Wioska Ptasia (Adamkowo)	Wioska Chlebowa (Jania Góra)
Społeczny	- aktywizacja mieszkańców poprzez stowarzyszenie, - wspólne tworzenie atrakcji (np. muzeum, ścieżki), - integracja wokół działań edukacyjno-przyrodniczych	- zaangażowanie gospodyń i lokalnych rodzin w warsztaty, - międzypokoleniowa współpraca, - budowanie wspólnoty wokół Festiwalu Chleba
Gospodarczy	- powstanie infrastruktury turystycznej (ścieżki, punkty widokowe), - dochód z usług przewodnickich i edukacyjnych, - pośrednie korzyści (noclegi, gastronomia)	- zwiększenie dochodów lokalnych (sprzedaż chleba, rękodzieła), - tworzenie miejsc pracy (animatory, instruktorzy), - ruch turystyczny sezonowy
Promocyjny	- ogólnopolska rozpoznawalność dzięki nagrodom, - udział w wydarzeniach (Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu), - stała obecność w mediach i raportach o innowacjach społecznych	- promocja Janiej Góry jako miejsca tematycznego, - coroczny Festiwal Chleba jako wydarzenie medialne, - atrakcyjna oferta dla szkół, turystów rodzinnych, grup zorganizowanych

Źródło: opracowanie własne.

Niestety jedynie pięciu udzieliło odpowiedzi na pytania, wyrażając tym samym chęć udziału w badaniu poprzez wypełnienie ankiety. Analiza wypowiedzi usługodawców prowadzących działalność w ramach wiosek tematycznych potwierdza, że inicjatywy te mają wielowymiarowy wpływ na rozwój lokalny, wpisując się w ideę zrównoważonego rozwoju. W szczególności zauważalne są efekty społeczne, kulturowe, promocyjne oraz – choć w nieco mniejszym zakresie – gospodarcze. W aspekcie społecznym respondenci jednoznacznie podkreślają znaczącą aktywizację mieszkańców, na którą zwracają również uwagę Maćkowiak i Seelieb (2009). Lokalne społeczności angażują się w organizację i realizację oferty – prowadzą warsztaty, przygotowują wydarzenia, współtworzą infrastrukturę turystyczną oraz uczestniczą w jej bieżącym utrzymaniu. Działalność wiosek tematycznych buduje dumę z miejsca zamieszkania, sprzyja integracji społecznej oraz pobudza inicjatywę oddolną. Trzy osoby wyraźnie wskazały na pozytywny wpływ działalności wioski na aktywność społeczną; jedna nie potrafiła tego jednoznacznie ocenić, a jedna uznała, że taki wpływ nie występuje. W wymiarze gospodarczym zauważalne są przede wszystkim korzyści pośrednie – poprawa infrastruktury (drogi, wodociągi, świątówód, ścieżki rowerowe) oraz dodatkowe źródła dochodu dla mieszkańców (sprzedaż lokalnych produktów, usługi noclegowe i okołoturystyczne). Choć tylko jedna osoba wskazała na powstanie nowych miejsc pracy, pozostałe cztery odpowiedzi potwierdzają częściowe źródła zarobku wynikające z działalności wioski.

Działania wiosek mają również silny wydźwięk kulturowy. Opierają się one na lokalnym dziedzictwie: historycznym, kulinarnym, przyrodniczym, które staje się podstawą do tworzenia atrakcyjnych form edukacji i turystyki. Przez to przyczyniają się do utrwalenia i popularyzacji tradycji oraz wzmacniania lokalnej tożsamości. Dodatkowo, dzięki licznym wizytom studyjnym, jedna z wiosek stała się skutecznym narzędziem promocji nie tylko samej miejscowości, lecz także gminy i powiatu, zarówno w wymiarze

regionalnym, jak i ogólnopolskim. Szczególną rolę odegrał tu ziołowy zakątek edukacyjny, zlokalizowany przy świetlicy wiejskiej, a sama koncepcja wioski tematycznej została oparta na lokalnej legendzie przekazywanej przez mieszkańców. Tego rodzaju działania budują pozytywny wizerunek obszaru i sprzyjają jego dalszemu rozwojowi. Bardzo wyraźnie zaznacza się także promocyjna rola wiosek tematycznych. Cztery osoby oceniły wpływ na wizerunek regionu jako „bardzo wysoki” lub „znaczący”, jedna jako „trudny do określenia”. Działalność wioski buduje markę lokalną i zwiększa rozpoznawalność miejscowości. Jednocześnie zwrócono uwagę na problem tzw. wiosek widmo – projektów niefunkcjonujących realnie, lecz obecnych w materiałach promocyjnych samorządów, co negatywnie wpływa na postrzeganie aktywnych inicjatyw.

Respondenci wskazali również na główne wyzwania związane z prowadzeniem wioski tematycznej. Wymieniano m.in. konieczność dużego zaangażowania czasu prywatnego, potrzebę budowania silnego i odpowiedzialnego zespołu, trudności w pozyskiwaniu środków finansowych oraz presję utrzymania wysokiej jakości oferty. Za istotne uznano także wyzwania związane z promocją internetową oraz obecnością w mediach społecznościowych. Zwracano ponadto uwagę na brak zrozumienia ze strony części społeczności lokalnej wobec idei i działań prowadzonych przez wioskę tematyczną (brak angażowania się w projekty), a także na ograniczone wsparcie ze strony władz lokalnych i samorządowych, co w niektórych przypadkach utrudnia integrację oraz dalszy rozwój inicjatywy. Istotnym wyzwaniem okazały się również braki kadrowe wynikające ze starzenia się członków stowarzyszenia odpowiedzialnego za prowadzenie wioski, co budzi obawy dotyczące jej ciągłości i przyszłości. Najczęściej wykorzystywane narzędzia promocyjne to: strona internetowa i media społecznościowe (wskazane przez wszystkich respondentów), a także współpraca z Lokalną Grupą Działania (LGD) i gminą, udział w targach branżowych oraz marketing szeptany. W zależności od skali działalności wioski przyjmują rocznie od 500 do ponad 3000 odwiedzających (jedna z nich nie prowadzi jednak statystyk w tym zakresie, co może utrudniać precyzyjną ocenę jej oddziaływania). Zaangażowanie organizacyjne realizowane jest przede wszystkim przez stowarzyszenia, przy wsparciu od kilku do kilkunastu osób (5-20), a w niektórych przypadkach także w ramach działalności przedsiębiorstwa. Łącznie w pięciu badanych wioskach w działania tematyczne zaangażowanych było 58 osób. Choć skala działalności nie zawsze przekłada się bezpośrednio na duże zyski finansowe, respondenci podkreślają, że wizerunkowo i społecznie jest to działalność nie do przecenienia – pomaga zatrzymać młodych mieszkańców, wzbudza zainteresowanie samorządów oraz sprzyja długofalowym inwestycjom w region. Cztery wioski deklarują zamiar dalszego rozwoju swojej oferty oraz wdrażania nowych działań w przyszłości.

Reasumując, wioski tematyczne to produkty innowacyjne (Sala, 2016; Kowalska, 2019), ożywiające działalność gospodarczą wsi (Lisowska i Łojko, 2020) oraz mające duże znaczenie w procesie jej odnowy (Czapiewska, 2018). W aspekcie zrównoważonego rozwoju zapewniają długoterminową stabilność, wykorzystanie lokalnych (regionalnych) produktów i ograniczoną pojemność przyjmowania gości (Kobyłka, 2020). Wioska tematyczna to nie tylko produkt polski, ale również z powodzeniem rozwijany na świecie (Aditya i in., 2025; Muluk i in., 2025).

W perspektywie przyszłościowej zakłada się wzrost rozpoznawalności turystycznej marki województwa kujawsko-pomorskiego oraz kształtowanie jego wizerunku z uwzględnieniem wsparcia dla zrównoważonego rozwoju lokalnych produktów turystycznych, w tym szlaków turystycznych oraz wybranych form aktywności turystycznej. Istotnym elementem pozostaje również poprawa przepływu informacji na temat turystyki, co sprzyja inicjowaniu i realizacji wspólnych projektów turystycznych. Misją tych założeń jest „Tworzenie zintegrowanej, zróżnicowanej i zrównoważonej oferty regionów turystycznych województwa kujawsko-pomorskiego, opartej na endogenicznych potencjałach regionu, z uwzględnieniem aspiracji i wyzwań współczesnego świata” (Strategia i promocja..., 2024). W ten cel doskonale wpisują się wioski tematyczne.

Wnioski

Wioski tematyczne stanowią innowacyjne narzędzie wspierające zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Ich funkcjonowanie przyczynia się do aktywizacji społeczności lokalnych, wzmacniania tożsamości kulturowej oraz zachowania dziedzictwa niematerialnego. W kontekście wyzwań współczesnej wsi należy je postrzegać jako element budujący odporność społeczno-gospodarczą i wzmacniający spójność lokalną.

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi respondentów można stwierdzić, że wioski tematyczne realnie wspierają zrównoważony rozwój lokalny, szczególnie w wymiarze społecznym i kulturowym. Ich wpływ gospodarczy oceniany jest jako umiarkowany, lecz wyraźnie pozytywny, przejawiający się głównie poprzez generowanie dodatkowych dochodów oraz poprawę lokalnej infrastruktury.

Zauważono znaczący potencjał promocyjny wiosek tematycznych, który jednak wymaga dopracowania spójnej narracji regionalnej, aby uniknąć inicjatyw pozbawionych autentyczności (wiosek widmo). W dłuższej perspektywie czasowej wioski tematyczne mogą stanowić skuteczny produkt trwałego rozwoju lokalnego, pod warunkiem ich systematycznego wspierania i profesjonalizacji działań.

Podczas kontaktu telefonicznego zauważono, że liderzy wiosek tematycznych aktywnie obserwują inne produkty turystyczne funkcjonujące w województwie, zwłaszcza w pobliskich miejscowościach. Zjawisko to może pobudzać pozytywną konkurencję oraz mobilizować do doskonalenia własnej oferty, zarówno w aspekcie jakości usług, jak i atrakcyjności przekazu. Obserwacja działań innych usługodawców przekłada się także na wzrost świadomości rynkowej, lepsze dostosowanie do potrzeb odbiorców oraz inicjowanie potencjalnej współpracy między wioskami (a tym samym rozpoznawalności obszaru).

Na dalszy rozwój wiosek tematycznych w województwie może istotnie wpłynąć proces starzenia się społeczności wiejskich oraz brak sukcesji wśród młodszych pokoleń. Obecnie obserwuje się, że wiele inicjatyw opartych na aktywności lokalnej i zaangażowaniu społecznym utrzymuje się głównie dzięki pracy osób w wieku przedemerytalnym lub emerytalnym. Brak młodych liderów, którzy chcieliby kontynuować lub rozwijać ofertę tematyczną, może prowadzić do stopniowego wygaszania działalności tych wiosek, dlatego kluczowe dla ich przyszłości jest tworzenie strategii międzypokoleniowego

przekazu wiedzy i doświadczeń, zachęcanie młodych mieszkańców do współtworzenia oferty oraz rozwój mechanizmów wspierających ich zaangażowanie, zarówno na poziomie instytucjonalnym, jak i lokalnym.

Literatura

- Aditya, A., Kurniawan, R., Maulana, F., Darwanza, M. A. N. (2025). Design and implementation of a metaverse-based platform for thematic tourism villages. *Jurnal Teknik Informatika (Jutif)* 6(1), s. 121-128.
- Aktywna Wieś. Pobrano z: <http://www.aktywnawies.pl/> (dostęp: 07.07.2025).
- Aktywna Wieś. Wioski tematyczne. Pobrano z: http://www.aktywnawies.pl/index.php?akcja=wioski_zobacz&id_nr=20 (dostęp: 10.07.2025).
- Błąd, M. (2023). Kilka refleksji o ideach i działaniach na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. *Wieś i Rolnictwo* 3(200), s. 153-170. DOI: <https://doi.org/10.53098/wir032023/07>
- Czapiewska, G. (2018). Wioski tematyczne w procesie odnowy wsi pomorskich. *Studia Obszarów Wiejskich* 49, s. 155-171. DOI: <https://doi.org/10.7163/SOW.49.10>
- Gajewska-Kłoczko, A. (2025). Działalność wiosek tematycznych w Polsce i wstępna ocena jej efektów. *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, t. 102, z. 3, s. 104-111. DOI: <https://doi.org/10.22630/RNR.2015.102.3.31>
- Kobyłka, A. (2020). Community based tourism, czyli turystyka oparta na społeczności jako szansa rozwoju obszarów wiejskich W: A. Kasztelan, J. Hawlena (red.). *Wybrane aspekty zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich*. Radom: Instytut Naukowo-Wydawniczy „Spatium”, s. 139-150.
- Kowalska, N. (2019). Wioski tematyczne jako przykład innowacji w turystyce na terenie pogórnictwa. *Turystyka Kulturowa* 4, s. 7-19. DOI: <http://dx.doi.org/10.62875/tk.v4i0.1058>
- Krzemińska, B. (2017). Wioski tematyczne zapraszają. Pobrano z: <https://kujawsko-pomorskie.pl/aktualnosci/wioski-tematyczne-zapraszaja-2/> (dostęp: 24.06.2025).
- Kujawsko-pomorskie. Konstelacje dobrych miejsc. Wioska Grzybowa. Pobrano z: <https://kujawsko-pomorskie.travel/pl/kategorie/wioska-grzybowa> (dostęp: 10.07.2025).
- Lisowska, K., Łojk, M. (2020). Wioski tematyczne w upowszechnianiu dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur jako przykład edukacji i przedsiębiorczości regionalnej. *Przedsiębiorczość-Edukacja* 16(1), s. 184-197. DOI: <https://doi.org/10.24917/20833296.161>
- Muluk, M. R. K., Novita, A. A., Wiswayana, W. M. (2025). Collaborative Strategies for Community Empowerment: A Narrative Study on Thematic Village Development in Malang, Indonesia. *Journal of Contemporary Governance and Public Policy* 6(1), s. 23-38. DOI: <https://doi.org/10.46507/jcgpp.v6i1.649>
- Maćkowiak, M., Seelieb, P. (2009). Wioski tematyczne jako forma aktywizacji turystycznej obszarów wiejskich. W: I. Sikorska-Wolak (red.). *Turystyczne funkcje obszarów wiejskich*. Warszawa: Wydawnictwo SGGW, s. 35-43.
- Majewski, J. (2023). Wiejskie produkty turystyczne – 25 lat doświadczeń W: A.P. Wiatrak (red.). *Instytucje i organizacje wobec turystyki wiejskiej w Polsce-kontekst historyczny i współczesny*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie, s. 61-74.
- Mazurek-Kusiak, A. (2020). Wioski tematyczne jako element zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich na przykładzie województwa lubelskiego. W: A. Kasztelan, J. Hawlena (red.). *Wybrane aspekty zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich*. Radom: Instytut Naukowo-Wydawniczy „Spatium”, s. 152.

- Nurzyńska, I., Drygas M. (2018). Polityka rozwoju obszarów wiejskich w Polsce (UE) – zbędny wydatek czy konieczność? *Wież i Rolnictwo* 2(179), s. 169-187. DOI: <https://doi.org/10.7366/wir022018/09>
- PS WPR 2023-2027. Pobrano z: <https://dprow.umww.pl/pswpr/o-ps-wpr-2023-2027/> (dostęp: 02.07.2025).
- Sala, K. (2016). Wioski tematyczne jako przykład innowacyjności w turystyce wiejskiej. *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie* 2(30), s. 117-126. DOI: <https://doi.org/10.25944/znmwse.2016.02.117126>
- Sołoma, L. (2002). Metody i techniki badań socjologicznych. Wybrane zagadnienia. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, s. 9-210.
- Strategia budowy i promocji produktów turystycznych województwa kujawsko-pomorskiego (2024). Biuro ds. Rozwoju Turystyki, Departamentu Sportu i Turystyki, Toruń, s. 3-87. Pobrano z: https://kujawsko-pomorskie.pl/wp-content/uploads/pliki/2025/turystyka/20250522_turystyka/strategia.pdf (dostęp: 10.07.2025).
- Witt, D. (2025). Adamkowo, czyli Ptasia Wioska, najmniejsza taka w kraju. „Gdyby na raz przyjechało 36 turystów, byłoby ich więcej niż mieszkańców wsi”. Pobrano z: <https://bydgoszcz.eska.pl/adamkowo-czyli-ptasia-wioska-najmniejsza-taka-w-kraju-gdyby-na-raz-przyjechalo-36-turystow-byloby-ich-wiecej-niz-mieszkancow-wsi-aa-VgPu-8U8r-s5Ma.html> (dostęp: 10.07.2025).

Thematic villages as an innovative tool for sustainable development of rural areas on the example of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship

Abstract. The aim of this study was to analyze the offerings of thematic villages operating in the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship and assess their social, economic, promotional, and cultural impact on the development of the region and local communities. Furthermore, based on the statements of those involved in implementing these offerings, we analyzed how they perceive their activities in the context of sustainable rural development. The research revealed that the services offered in the villages are attractive and diverse – from flower, honey, and mining to bread and bird services.

Keywords: thematic villages, sustainable development, tourism product